

วิกฤติความเป็นชายและการแสวงหาความยุติธรรมผ่านบทพูดเดี่ยว (Monologue) ในเรื่องสั้น *ผีอยู่ในบ้าน* (2535) ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์

ศุภกิจ เจนนพกาญจน์
Supakit Janenoppakanjana

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้นำเสนอถึงประเด็นเรื่องความเป็นชายโดยให้ความสนใจกับตัวละครปีศาจทุนนิยมในเรื่องสั้น *ผีอยู่ในบ้าน* (2535) ของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ โดยที่ผู้ศึกษาจะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชายและความเป็นปีศาจ (Monstrosity) เพื่อชี้ให้เห็นว่าความเป็นชายได้สร้างความเป็นปีศาจขึ้นมาได้อย่างไร ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ที่ให้ความชอบธรรมและกดทับผู้ชายชนชั้นกลางไทยอยู่ในปัจจุบัน เรื่องสั้น *ผีในบ้าน* นำเสนอเรื่องราวโศกนาฏกรรมในชีวิตสมรสของคนวัยหนุ่มสาวที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ อันเป็นช่วงเวลาที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาสู่ยุคเศรษฐกิจฟองสบู่และกระแสวัฒนธรรมบริโภคนิยมกำลังเฟื่องฟู ด้วยภาระที่ต้องหาเลี้ยงครอบครัวภายใต้วิกฤติความเป็นชายและวิกฤติเศรษฐกิจที่กำลังรุมเร้า การโหมทำงานหามรุ่งหามค่ำอย่างไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยเพื่อให้ได้ทรัพย์สิน เงินทองได้ ทำให้ตัวละครเกิดความรู้สึกแปลกแยกจากตนเอง ในบทความชิ้นนี้ต้องการแสดงให้เห็นว่าปีศาจทุนนิยมเกิดขึ้นมาจากความวิตกในวิกฤติเศรษฐกิจ ความเป็นชาย และแรงปรารถนาทางเพศ

บทนำ

สถานการณ์โลกปัจจุบันทั้งในเมืองและชนบทได้ทำให้ “ความเป็นชาย” (Masculinity) ในแบบดั้งเดิมที่ผู้ชายคือผู้เข้มแข็ง ผู้หาเลี้ยง ผู้ปกป้องคุ้มครองลูกหลานคลอนแคลนว่าการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลต่อภาวะความเป็นชายทั้งในแง่สถานภาพและบทบาท การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เช่นที่วาทกรรมนี้ได้ทำให้สิ่งที่เรียกว่า “ความเป็นชายต้นแบบ” ที่แข็งแรง หาเลี้ยง ปกป้อง คุ้มครอง ดูแลเริ่มถดถอยในภาพการณปัจจุบัน เรื่องสั้น *ผีในบ้าน* นำเสนอเรื่องราวโศกนาฏกรรมในชีวิตสมรสของคนวัยหนุ่มสาวที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ อันเป็นช่วงเวลาที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาสู่ยุคเศรษฐกิจฟองสบู่และกระแสวัฒนธรรมบริโภคนิยมกำลังเฟื่องฟู ด้วยภาระที่ต้องหาเลี้ยงครอบครัวภายใต้วิกฤติความเป็นชายและวิกฤติเศรษฐกิจที่กำลังรุมเร้า การโหมทำงานหามรุ่งหามค่ำอย่างไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยเพื่อให้ได้ทรัพย์สิน เงินทองได้ทำให้ตัวละครเกิดความรู้สึกแปลกแยกจากตนเอง ในบทความชิ้นนี้ผู้ศึกษาต้องการเสนอว่า บทพูดเดี่ยว (Monologue) สามารถนำมาใช้นำเสนอปัญหาสำคัญในวัฒนธรรมได้มากขึ้นแค่ไหน โดยเฉพาะวัฒนธรรมกับความยุติธรรม บทพูดเดี่ยวเป็นเครื่องมือที่นอกจากจะใช้ทบทวนอัตลักษณ์ของผู้เล่าในการจัดการกับวิกฤติความเป็นชายที่ผู้กรัดไว้ด้วยวาทกรรมข้างหน้าแล้ว ยังเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ใช้เรียกร้องความยุติธรรมจากวิกฤติความเป็นชายด้วยเช่นกัน ในการนี้ผู้ศึกษามองว่าทฤษฎีพื้นฐานของความยุติธรรมเพื่อเผยให้เห็นว่ามีความยุติธรรมในความยุติธรรมหรือไม่ ตลอดจนบทบาทสถานะของตัวบทวรรณกรรมสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนความยุติธรรม

เรียกร่องความเป็นธรรมชาติให้กับคนบางกลุ่มในสังคมได้หรือไม่เรื่องสั้น “ผีในบ้าน” (2535) ของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ นำเสนอเรื่องราวชีวิตของชายหนุ่มที่กำลังอยู่ในช่วงสร้างฐานะ แต่ถูกกดดันให้ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายทั้งหมดของตนเอง ภรรยา รวมถึงค่าผ่อนชำระ “บ้าน” สินค้าที่เป็นทั้งความฝันของภรรยาและและเป็นหลักประกันความมั่นคงของชีวิตสมรสของคนในสังคมเมือง ด้วยความที่ ผู้เล่าต้องการพิสูจน์ตนเองถึงศักยภาพในการเลี้ยงดูภรรยา รวมถึงไม่ต้องการให้ภรรยาและครอบครัวทางฝ่ายภรรยา ถูกเหยียดหยามศักยภาพในการหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งเชื่อมโยงกับศักยภาพ “ความเป็นชาย” อีกทางหนึ่ง เขาต้องจ่ายยอมและแบกรับกับภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นทุกขณะ การทำงานให้หนักขึ้นเพื่อแลกมาซึ่งตำแหน่งหน้าที่การงานและเงินเดือนที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นหนทางเดียวที่จะประคับประคองครอบครัวต่อไปได้ ทว่ายิ่งผู้เล่าทำงานหนักมากขึ้นเท่าไรก็ไม่พอกับรายจ่ายและข้อเรียกร้องจากภรรยาที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน ช้ำยังถูกกล่าวหาว่ามีความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานฉันทู้สาว จนเป็นเหตุให้ภรรยาและครอบครัวฝ่ายภรรยาบีบบังคับให้โอนกรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดินเป็นของภรรยา เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิตอนาคตของเธอหากมีเหตุให้ต้องแยกทางกัน ความไม่สามารถตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของภรรยา บวกกับความหวาดระแวงจากภรรยาเป็นตะกอนทับถมในจิตใจจนเป็นเหตุให้เกิดบันดาลโทสะฆ่าภรรยาจนถึงแก่ความตายโดยไม่ได้ตั้งใจ

บ้าน เมือง: ความฝันกับความจริง

ในทางเศรษฐศาสตร์ มองว่ามนุษย์มีความต้องการบริโภคสินค้าและบริการอย่างไม่มีขีดจำกัด แต่การตอบสนองความต้องการในสินค้าและบริการนั้นมีขีดจำกัด ยิ่งไปกว่านั้นการบริโภคสินค้าและบริการในสังคมสมัยใหม่ยังเป็นการบริโภคเพื่อประกอบสร้างสถานะและชนชั้น การบริโภคนอกจากจะสัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอยของสินค้า (Used Value) แล้ว หากยังสัมพันธ์กับสัญญาณ (Sign) อีกด้วย มนุษย์จึงต้องกระทำทุกวิถีทางเพื่อตอบสนองรูปแบบการบริโภคที่ซับซ้อนมากขึ้น ในสังคมสมัยใหม่หลักประกันความมั่นคงมีสถานะไม่ต่างไปจากปัจจัย 4 ของมนุษย์ ผู้เล่าพูดถึงความสำคัญของหลักประกันความมั่นคงในชีวิตไว้ว่า “สังคมเราไม่มีหลักประกันอะไรเลย คนก็เลยต้องแห่กันมาซื้อประกันมากกว่าประเทศอื่นๆเขา เกือบๆสามสิบในร้อยคนแหละครับ” (214) แม้กระทั่งคนขายประกันยังต้องใช้รตสร้างความสำเร็จให้กับลูกค้า “หากไม่มีรถก็อย่าไปหวัง ครั้นจะซื้อรถมาอีกทีมันก็จะยิ่งหนักหน่วง อิงเอามาใช้ในงานอดิเรกมันก็ไม่คุ้ม” (219)

ความสะดวกสบายทันสมัยเป็นหลักประกันรูปแบบหนึ่งในการใช้ชีวิตของคนหนุ่มสาวในเมืองหลวง อุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกภายในบ้านที่ครบครันภายในบ้านจึงเป็นทั้งหลักประกันและการเติมเต็มวิถีชีวิตคนหนุ่มสาวในเมือง ดังเช่นภาพฝันที่ผู้เล่าได้ “ร่าง” ไว้กับภรรยา ก่อนตัดสินใจมาใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน โดยเฉพาะการได้ครอบครองบ้าน “สมัยนี้มันเป็นสุดยอดความฝันไปแล้ว! มันไม่ได้อยู่ในฐานะปัจจัยสี่อีกแล้วละครับ ที่ราคามันแพงถึงขนาดต้องเอาชีวิตเข้าแลกแบบนี้ ยังจะนับเป็นปัจจัยอยู่ได้ไงเล่าครับ” (220) ทว่าการที่ทุกคนจะสมปรารถนาในทุกๆ สิ่งนั้นคงเป็นไปได้ยาก “คุณก็เห็น- ความฝันซึ่งไม่ได้มากมายอะไรเลย มันน่าจะเป็นความจริงได้ คล้ายๆจะเอื้อมไปหยิบถึงนั่นแหละครับ แต่จริงๆแล้วไม่ใช่เลย เฮ้อ... ถึงตอนนี้ผมรู้ดี ก็เจอของจริงเข้าจนต้องเลิกฝันแหละครับ” (216) การขาดสภาพฝันด้วยการบริโภคอย่างไม่มีขีดจำกัดกลับเป็นหนทางที่ภรรยาของผู้เล่าเลือกใช้ บ่อยครั้งที่บ้านเป็นชนวนให้เกิดความขัดแย้ง จนเป็นเหตุให้บ้านไม่เป็น “บ้าน” อีกต่อไป

“เฮ้อ... อย่างผมนี่ปะไร ก็เพราะไม่มีเงินก่อนไปคาวนั่นแหละครับ เลยเลือกตกลงทำสัญญากับ

เจ้าของโดยขอผ่อนคาวนกับธนาคาร ก็เท่ากับผมรับภาระดอกเบี้ยของเขามาไว้เต็มดักสิ ผมผ่อนคาวนจนครบสิบสี่เดือน ปาเข้าไปเท่าไรละครับ?... สิบสี่คูณเจ็ดก็- เจ็ดสิบสองแปดสิบสี่- แปดสิบสี่กับสิบสี่เป็นเก้าสิบแปด- ตั้งเก้าหมื่นแปดแสนครับ แต่พอลองไปดูบัญชี ราคาบ้านยังคงอยู่ที่สี่แสนสาม... สามหมื่นสี่พันกว่าด้วยละครับ ตกลงที่ผ่านมามีปีกว่าๆ นี่ที่สุดแล้วเป็นแค่ดอกเบี้ย เฮอะ... มีทางเดียวแหละครับ ต้องหาเงินมาถมเข้าไปอย่างน้อยก็สักแสนหนึ่ง ดอกมันจะได้น้อยลงพอที่จะส่งไหว แล้วนำหน้าอย่างผมจะไปหาเงินแสนได้ที่ไหนละครับ? ก็โน่นแหละต้องอาศัยเงินเมียอีกนั่นแหละ ถึงตรงนี้คุณพอเห็นเค้าแล้วใช่ไหมว่า ปัญหาใหญ่โตจะตามมากี่อัคราวนี่?” (220-221)

จากการศึกษาตัวบทวรรณกรรม ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่า วิธีการบริโภคของภรรยาที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับศักดิ์ศรีความเป็นชายอย่างมีนัยยะสำคัญ ทั้งนี้เพื่อพิสูจน์ค่าสพประมาทถึงศักยภาพในการหาเลี้ยงภรรยาให้มีความสุขได้ตลอดรอดฝั่ง ผู้เล่าอยู่กินกับภรรยาหลังจากเธอมาศึกษาต่อในกรุงเทพมหานครได้ไม่นาน ขณะนั้นภรรยาของผู้เล่ายังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผู้เล่าสำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีและเริ่มงานประจำได้ไม่นานการลักลอบอยู่กินนั้นสามีภรรยาสร้างความไม่พอใจให้แก่ทางครอบครัวภรรยาจนเป็นเหตุให้ทางครอบครัวภรรยา “ตัดขาด” สายสัมพันธ์ในครอบครัวกับทางภรรยาของผู้เล่า ด้วยเหตุนี้ผู้เล่าจึงต้องรับภาระดูแลค่าใช้จ่ายและค่าเล่าเรียนให้กับภรรยา “ไอ้ตอนใหม่ๆ นั้นทำเอาผมวุ่นวายน่าดู คิดดูสิครับ พอเขาตัดพ่อตัดลูกกัน ผมก็เลยต้องรับภาระส่งเธอเรียน ตอนนั้นเงินเดือนผมเจ็ดพันแล้วละครับ แต่ค่าเช่าอพาร์ทเมนต์กินเข้าไปตั้งสามพัน ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์อีกต่างหาก ตกลงเหลือเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับเราสองคนแค่สามพันกว่าๆ มันจะไปพออะไรละครับ?” (215) ด้วยภูมิหลังครอบครัวที่ค่อนข้างมีฐานะ ตั้งแต่เล็กจนโตได้รับความสะดวกสบายเสมอมา ยามต้องผจญกับความยากลำบาก ภรรยาของผู้เล่าจึงรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส โดยเฉพาะต่อสามีผู้เป็นช้างเท้าหน้า การได้ครอบครอง “บ้าน” ย่อมเป็นทั้งเงื่อนไขและหลักประกันการออกไปทำงานนอกบ้าน “เธอต่อรองกับผมว่าเธอจะไปทำงาน แต่ผมต้องซื้อบ้านครับ ก็ในทำนองขอมิหลักประกันว่าความฝันจะเป็นจริงนั่นแหละครับ” (216) ถึงที่สุดแล้วเมื่อหมดความเชื่อมั่นในตัวสามี เธอจึงเลือกกลับไปยัง “บ้าน” ที่เธอจากมา

เมื่อความเชื่อมั่นในตัวสามีสูญสิ้น ผู้เล่าจึงต้องหาทางกู้ความเชื่อมั่นกลับคืนจากภรรยาและครอบครัวฝ่ายภรรยา แม้จะต้องแลกด้วยการมี “บ้าน” เป็นหลักประกันก็ตาม “ฝ่ายพ่อแม่เธอเห็นได้ช่อง ก็เอาเลย คงผูกใจเจ็บแค้นที่ผมทำให้ขายหน้านั่นแหละครับ เขาบอกเขาไม่ยอมถ้าจะให้ลูกสาวมาตกระกำลำบาก อย่างน้อยผมก็ต้องแสดงฐานะให้พอสมน้ำสมเนื้อที่จะเอาลูกสาวเขามา ก็บ้านนี่ไงละครับ! ตัวแสดงฐานะที่ชัดเจนและสำคัญที่สุด” (218) การพิสูจน์ศักดิ์ศรีช้างเท้าหน้าด้วย “บ้าน” ในฐานะหลักประกันความมั่นคงในชีวิตคู่ กัดค้นให้ผู้เล่าทำงานให้มากกว่าที่เคยเพื่อรองรับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นตามมา “ถึงขั้นนี้แล้วผมจะทำไ้ได้? ลองคิดสะระตะดูแล้ว ตอนนั้นเงินเดือนผมแปดพัน หากเกิดไปซื้อบ้านก็ต้องส่งธนาคารเดือนหนึ่งอย่างน้อยก็ราวๆ หกพัน แต่- เอว่ะ ปัญหาอื่นค่อยไปแก้เอาข้างหน้า หาก็อบมาทำพอถูไถไปก่อน คิดเอาว่าจะใช้เวลาวันหยุดออกไปหาประกันอีกที” (218-219) เพื่อมิให้ “บ้าน” พังทลาย ผู้เล่าจึงต้องหวนกลับถิ่นเกิดเพื่อขอความช่วยเหลือทางการเงินจากครอบครัวมาสร้าง “บ้าน” ที่ไม่มีวันสมบูรณ์แบบในเมืองหลวง “ฮะ... ปัญหาของคนชั้นกลางละครับ ผมนะสงสารแต่แม่ แก่ต้องขึ้นมาจากหาดีใหญ่โน่นแหละครับ คิดดูว่าไกลแค่ไหน มาเพื่อให้ผมล้างกระเป๋าท้ายๆ ครับ สองหมื่นพอที่จะเสียค่าหัวชั้นหมากและเหลือมาเป็นเงินจอบบ้านหลังนี้แหละครับ” (219) เหตุการณ์ครั้งนี้สร้างความสะเทือนใจให้กับผู้เล่าไม่

น้อย เนื่องจากตนไม่มีโอกาสได้ทดแทนคุณให้สมฐานะลูกชายคนเดียวของบ้าน “มันก็เข้าอิหรอบนี้ทั้งนั้นแหละครับ พ่อแม่กัดฟันส่งเสียให้เราเรียนแทบเป็นแทบตาย แต่เมื่อได้ทำงาน ที่จะส่งเงินกลับไปตอบแทนท่านนั้นไม่มีหรือครับ เฮอะ... มีแต่เดือรื้อนขึ้นมาก็กลับไปขอคดเกล้าท่านอีกนะไม่ว่า ก็ดูอย่างผมนี่ไง สักกี่เดือนไม่เคยได้เหลือไว้ซื้อหมากซื้อพลูให้แม่ ทั้งๆ ที่เงินเดือนเป็นหมื่น เพื่อนผมที่อยู่ทางโน้นไม่มีหรือครับที่จะกินเงินเดือนสูงขนาดนี้” (219) บ้านจึงไม่ใช่สถานที่เติมเต็มเศษเสี้ยวความฝันชีวิตในเมืองหลวง หากแต่เป็นเผือกร้อนที่อยู่ในอุ้งมือผู้เล่า “ได้บ้านมาก็เหมือนได้ปัญหามาสูมอก” (219)

ภรรยาของผู้เล่านำสินค้า “บ้าน” มาใช้ต่อรองความเป็นชายอยู่บ่อยครั้ง “บ้าน” เป็นพื้นที่ของผู้หญิง เนื่องจากผู้เล่าไม่สามารถจัดหา “บ้าน” มาเป็นหลักประกันความมั่นคงให้กับภรรยาได้ ผู้เล่ายอมถูกทำทาสความเป็นชายอยู่เรื่อยไป สิ่งนี้ขมวดปมเป็นความทุกข์เกาะกินใจผู้เล่าเรื่อยมา “คุณคิดว่าคนเรามั่นจนตรอกแคไหน? เอาเข้าจริงๆ ขนาดลูกเมียก็ยังหาเลี้ยงไม่ได้ นี่ไม่ใช่เรื่องเล่นๆ นะครับ” (220) บางครั้งก็ถูกภรรยาและครอบครัวฝ่ายภรรยาสบประมาทที่อาศัยเงินภรรยาแก้ปัญหาเรื่องบ้าน “ตอนหลังพอมีเรื่องระหองระแหงอะไรกันขึ้นมา เธอก็ยกเงินแสนนี้ขึ้นมาข่มผมตลอด ... ไม่ใช่แต่เมียหรือ ความจริงเป็นพี่น้องเมียทั้ง- โทษนะครับ ทั้งโคตรนั้นแหละครับ” (221) การกดดันถูกเหยียดหยามจากภรรยาและครอบครัวข้างถึงศักยภาพในการหาเลี้ยงครอบครัว ผลักดันให้ผู้เล่าทำงานให้หนักขึ้นเพื่อรายได้ที่มากพอจะยกระดับฐานะความเป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้น จนดูเหมือนขาดความเอาใจใส่ต่อชีวิตสมรสอย่างที่ควรจะเป็น “... บางวันผมเลยไปรับเธอเข้า เธอกลับไปเองแล้วบ้าง บางคืนงานติดพันผมก็นอนที่ออฟฟิศบ้าง เลยเจอข้อหาเก่าแหละครับ เทียวนี้ผมค่อนข้างใจร้ายหน่อย ความอดทนมันไม่ค่อยแกร่งเท่าที่ควร ก็เพราะโดนงานรุกจนอ่อนปวกเปียกนั่นแหละครับ ทั้งปลอบทั้งขู่พอสมควรแล้วเห็นว่ายังไม่ยอมฟังกันก็ลงไม้ลงมือเข้าให้บ้าง” (234)

ในเมื่อความเป็นชายของ “ผู้เล่า” ถูกผูกโยงไว้กับบ้าน ผู้เล่าจึงต้องทำทุกอย่างให้ได้มาซึ่งบ้าน แม้ว่าจะทำงานให้หนักขึ้นแต่รายได้ก็ไม่พอกับรายจ่ายที่เพิ่มมากขึ้น “เดี๋ยวนี้เราทำงานหาเงินให้คนอื่นใช้แท้ๆ ครับ มันล่อตาล่อใจ แม้แต่ในห้างเดี๋ยวนี้ก็ใช้ระบบซื้อผ่อนทั้งนั้น เลขขมมาแบบไม่ต้องคิดอะไรมาก กว่าจะคิดได้ก็โน่นแหละครับ จุกอก” (231) ผู้เล่ายอมทำแม้กระทั่งการเล่นหวยที่ตนเคยตั้งข้อรังเกียจในสมัยครั้งยังเป็นนักศึกษา เพราะมันเป็นความหวังเดียวที่จะประคับประคองสถานะของตนเองต่อไปได้ “เฮอะ... ผมซื้อมันทุกงวดแหละครับ แม้จะรู้ว่า เป็นความหวังลมๆ แล้งๆ แต่มันก็มีทางนี้ทางเดียวที่ครับที่เกิดปะเหมาะเคราะห์ดีก็มีเงินก้อนใหญ่มาแก้ปัญหาชีวิตได้ ทางอื่นนะมิดมนทุกด้านแหละครับ นี่ขนาดผมซึ่งเงินเดือนเป็นหมื่นนะครับ แล้วคนเงินเดือนสองสามพันมียิ่งมิดมนหรือหรือ? อย่างเขาว่ากันนั่นแหละครับ สังคมเราเดินมาถึงมุมอับ ระดับชาวบ้านร้านตลาดไม่เหลือความหวังใดๆ อีกเลย ไม่แปลกหรือครับที่ห่วยเบอร์กลายเป็นลมหายใจของคนก่อนประเทศไปแล้ว” (233-234) ทั้งนี้เพราะผู้เล่าเชื่อว่า “เงิน” เป็นของสิ่งเดียวที่จะใช้กอบกู้ศักดิ์ศรีและชิงพื้นที่ในบ้านมาจากภรรยาได้ “ผมไม่มีทางแก้ปัญหาใดๆ ได้เลย เว้นแต่มีเงินซักล้าน! จริงๆ นะครับ ลองใครให้เงินผมสักล้านสิครับ ผมจะแก้ปัญหาต่างๆ ให้หมดเลย ผมจะได้มีเงินเดือนเหลือ เมียผมจะได้เข้าใจ ไม่มีเรื่องทะเลาะกันอีก ถึงที่สุดแล้วเงินตัวเดียวเท่านั้นแหละครับที่จะให้คำตอบได้” (233) น่าขบคิดว่าอะไรเป็นปมเหตุให้ผู้เล่าติดกับวิฤตติความเป็นชายได้มากถึงเพียงนี้ ทั้งๆ ที่ปัญหาเศรษฐกิจในครัวเรือนเป็นที่พบเห็นได้ และหากพิจารณาจากคุณสมบัติของผู้เล่าแล้ว ด้วยหน้าที่การงานและการศึกษา ไม่น่าจะต้องติดกับความเป็นชายได้ถึงเพียงนี้

ผู้เล่ายังยึดติดกับกรอบความเป็นชายแบบประเพณีที่นอกจากจะต้องแสดงความเป็น “ช้างเท้าหน้า” แล้ว ความเป็นชายชาติรัฐยังผูกโยงเข้ากับอวัยวะสืบพันธุ์อีกด้วยเช่นกัน สิ่งทีกล่ามาทั้งหมดก็ไม่สำคัญไปกว่าความรู้สึกไม่เชื่อมั่นในสมรรถภาพความเป็นชายของผู้เล่า สมรรถภาพที่อยู่กับขนาดของอวัยวะเพศ สิ่งนี้ทำให้ผู้เล่ารับรู้ว่ามันเป็นปมด้อย “ความผิดปกติของขนาดทำให้ผมกลายเป็นคนไม่มั่นใจ- ในเรื่องแบบนั้นนะครับ เลยทำให้หลังเรวเสียวทุกครั้งไป เฮอะ... แป๊ปปเดียวละครับ สองสามนาทีก็วิดเลย ใครไม่มาเป็นผมไม่มีทางรู้หรือครับว่ามันเป็นเรื่องทุกข์ร้อนขนาดไหน” (223) ลามไปจนถึงความสัมพันธ์ในชีวิตคู่ของผู้เล่าและภรรยา “ทุกครั้งแหละครับที่ผมเสร็จไปแล้วแต่เธอยังไม่เสร็จ เธอก็พยายามปล้ำปลุกผม คนอื่นไม่รู้ละครับ แต่สำหรับผมพอเสร็จเกมส์แล้วป้อแป้ทุกทีหมดเรียวยหมดแรง” (224) ถึง “ขนาด” จะเป็นปัญหา แต่ผู้เล่าก็ชดเชยปมด้อยของเขาด้วยปมเด่นด้านอื่น “ความช่างพูดช่างคุยนี่ละครับ คุณเชื่อไหม? ตอนเรียนธรรมศาสตร์นั้นผู้หญิงติดกันเกรียว แต่- โทษนะครับ ผมไม่เคยได้เอ้มใครเลยสักคน ไซ้ว่าเพราะพวกเธอไม่ยอม แต่ผมกลัว กลัวด้วยอายุด้วย อายุว่าจะโดนหัวเราะเยาะเอา กลัวว่าจะให้ความสุขพวกเธอไม่ได้เต็มที่ มันเป็นปัญหาทางจิตวิทยานะครับ แม้แต่เพื่อนชวนไปนวดผมยังเล็งเลย” (223) เมื่อความเป็นชายตามธรรมชาติถูกตั้งข้อสงสัย ความเป็นชายทางสังคมก็ถูกทำลาย จึงเป็นเหตุให้ผู้เล่าใช้ความรุนแรงต่อภรรยาเพื่อแสดงออกถึงความเป็นชาย “ตอนหลังพอมีเรื่องระหองระแหงอะไรกันขึ้นมา เธอก็ยกเงินแสนนี้ขึ้นมาข่มผมตลอด คุณดูหน้าผมดีๆ สิครับ แล้วจำไว้เลยว่าไอ้หน้าคนแบบนี้แหละที่ตกเป็นทาสเมีย! เฮอะ... ไม่ใช่แต่เมียหรอก ความจริงเป็นที่น้องเมียทั้ง-- โทษนะครับ ทั้งโคตรนั่นแหละครับ เปล่าครับ ... เอ้อ... เรียกว่าไม่เชิงมากกว่า จุดใหญ่จริงๆที่ทำให้ผมฆ่าเธอไม่ได้โดยตรงนี้ อย่างที่ผมบอกไปนั่นแหละครับ ความจริงเป็นเรื่องเหลวไหลและผมไม่ได้ตั้งใจ ตอนหลังเธอมีปัญหาว่าผมไปมีผู้หญิงอื่นครับ!...” (221)

ไม่เพียงแต่ผู้เล่าที่ถูกครอบงำด้วยกรอบความเป็นชายตามแบบสังคมประเพณี ในบางครั้งผู้เล่ายังตีตราประทับที่อิงกับวาทกรรมกลุสตรียให้กับภรรยาเช่นกัน ดังจะเห็นจากผู้เล่ากล่าวถึงปมปัญหาที่มีส่วนทำให้ภรรยาหวาดระแวงต่อการไม่มีหลักประกันที่มั่นคงในชีวิตสมรสไว้ว่า “อ้อ... ครับ บางทีก็อาจเป็นแบบที่คุณว่า ผู้หญิงหากเสียตัวง่ายก็มักจะหึงหวงรุนแรงละครับ กลัวจะครอบครองผู้ชายไม่อยู่” (222) หากพิจารณาจากมุมมองของฝ่ายภรรยาแล้ว บุคลิกลักษณะของผู้เล่าที่สร้างขึ้นเพื่อชดเชย “ปมด้อย” ของเขานั้นอาจเป็นเหตุชี้ชวนให้เกิดข้อกังขาในพฤติกรรมได้เช่นกัน “อย่างว่าแหละครับ ไอ้ผมมันมีปมไม่เชื่อมั่นในเรื่องทางเพศ พอมีเด็กหน้าตาน่ารักเข้ามาหุองหนึ่งด้วย มันก็กลายเป็นความสุขเล็กๆ ผมเลยไม่วางตัวกันเธอให้ออกไปห่าง แม้รู้ว่าอาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับเมีย ก็ผมเชื่อนี้ครับว่าถึงอย่างไรผมกับหนอยก็จะไม่มีอะไรเกินเลย แต่ถึงคราวจะเป็นเรื่องขึ้นมา เป็นใครก็มักไม่ค่อยรู้ตัวหรือครับ” (226) ด้วยเหตุนี้ชีวิตสมรสของผู้เล่าและภรรยาจึงไม่มีโอกาสกลับมาเป็นเช่นเดิมได้อีก เขาและเธอต่างตกอยู่ภายใต้ความหวาดระแวงที่ก่อตัวขึ้นภายใต้กรอบความเป็นหญิงและความเป็นชายในแบบสังคมประเพณี ประกอบกับความต้องการสินค้าเชิงสัญลักษณ์ในสังคมบริโภคนิยมเป็นเงื่อนไขที่สร้างหลักประกันความมั่นคงให้กับครอบครัว แม้ว่าผู้เล่าจะพยายามดิ้นรนแสวงหาเงินทองมาใช้จ่ายมากเท่าไร แต่ก็ไม่เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการที่ไม่มีวันสิ้นสุดนี้ได้ ยิ่งเป็นชนวนให้ชีวิตคู่ของคนทั้งสองเดินเข้าสู่ทางตันในท้ายที่สุด

พูดคนเดียวในเมืองเจียบ

รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนที่เดินทางเข้ามาอาศัยทำงานในเมืองใหญ่ เนื้อหาและเรื่องราวที่เป็นสภาวะอารมณ์และจิตใจที่แฝง ซ่อนเร้นภายในจิตใจสำนึกอาจตรงข้ามกับสิ่งที่ปรากฏเป็นรูปธรรมเบื้องหน้า สังคมเมืองที่

มีผู้คนอาศัยอยู่อย่างพลุกพล่าน ทว่าคนเรากลับรู้สึกเหมือนอยู่โดดเดี่ยว อ้างว้าง ความสัมพันธ์ของผู้คนในเมืองมีรูปแบบแตกต่างไปจากผู้คนในชนบทที่ยังคงถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน เมื่อเทียบกับความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมเมืองที่เป็นไปอย่างผิวเผิน มีความรู้สึกผูกพันกันตามบทบาทหน้าที่การงาน

ความโดดเดี่ยวอ้างว้างในสังคมเมือง ตลอดจนชีวิตครอบครัวที่กำลังสั่นคลอนได้ประกอบสร้างให้ผู้เล่าแปลกแยกต่อตนเองและผู้คนรอบข้างมากยิ่งขึ้น ทาวน์เฮาส์ที่ผู้เล่าและภรรยาอาศัยอยู่นั้นปลูกสร้างในย่านชานเมืองของกรุงเทพมหานคร ห่างไกลจากความจอแจพลุกพล่านของผู้คน ทำเลที่ตั้งของที่พักอาศัยดังที่ผู้ศึกษาได้กล่าวมานี้ย่อมช่วยรักษาพื้นที่ส่วนตัวที่นับวันยิ่งหดเหลือเล็กลงทุกขณะ ทำทีของเพื่อนบ้านต่อผู้เล่าจึงมีแต่ความเย็นชา ห่างเหิน และเป็นความสัมพันธ์แบบคนแปลกหน้ามากกว่าความผูกพันฉันทนเพื่อนบ้าน (ปริชา คุวินทร์พันธุ์ 2547: 62) ผู้เล่าไม่แน่ใจชื่อเพื่อนบ้านคนหนึ่ง “อย่าง ไอ้คนข้างบ้านผมนี่ ที่ว่าชื่อตุ๊อะไรนั่นแหละครับ หมอนี่เป็นนักเขียนอยู่ด้วย ... ตอนเขายังกันที่ราชดำเนินเสร็จไปใหม่ๆ จู่ๆ หมอนี่ไซโยโห่ร้องขึ้น ขนาดผมนั่งอยู่ในห้องนี้ยังได้ยินเลยครับ หมอบอกว่าได้เรื่องสั้นที่ยอดเยี่ยมแล้วเรื่องหนึ่ง นี่เค้าคุยกับเพื่อนๆ ตรงหน้าบ้านเขาจะครับ” (211) ยิ่งไปกว่านั้นคำเรียกขานระหว่างเพื่อนบ้านกับผู้เล่ายังสื่อให้เห็นถึงความรู้สึกแปลกหน้า “สั๊กพักแหละครับ มีคนมาเคาะประตู นายตุ๊ที่อยู่ติดกับผมนี่เอง เคาะประตูกลางตะโกนบอก- ในหลวงจะออกทีวี แล้วไปเคาะหลังอื่น เสร็จแล้ววนมาที่นี้อีก- คุณ! อยู่หรือเปล่า?” (255) การที่เพื่อนบ้านต่างขังตัวอยู่ภายในบ้านในช่วงที่รัฐบาลประกาศใช้กฎเคอร์ฟิวเพื่อรักษาความสงบ นั้นย่อมสะท้อนให้เห็นว่า ผู้คนในสังคมเมืองหวงแหนพื้นที่ส่วนตัวและไม่ปรารถนาให้ใครพรากเอาความเป็นส่วนตัวของพวกเขาไปอย่างเด็ดขาด “เดินไปถึงปากซอย ผมเอาปืนไปด้วยสิครับ มันไม่แน่ใจหรอกว่าข้างนอกจะมีอะไรเกิดขึ้นบ้าง ตอนนั้นสามทุ่มกว่าแล้วละครับ เมืองทั้งเมืองร้าง ไม่มีคน ไม่มีรถเลย คินนั่นประกาศเคอร์ฟิวนี้ครับ” (254) อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษามองว่าการพูดคนเดียวในเรื่องสั้น “ผิอยู่ในบ้าน” มีนัยยะมากกว่าสภาพการดำเนินชีวิตในสังคมเมืองที่ผู้คนต่างคนต่างอยู่

บทพูดเดี่ยว (Monologue) เป็นงานเขียนประเภทหนึ่งที่เลียนแบบบทเจรจาของนักแสดงละครเวที โดยผู้ประพันธ์จะสมมติว่ามีเพียงผู้อ่านเท่านั้นที่เป็นทั้งคู่สนทนาและผู้รับสาร (Kurdi 2008: 520; Uberfeld 1996: 56) บทพูดเดี่ยวเป็นงานประพันธ์ที่มีความสำคัญในแง่เผยตัวตนของผู้เล่าให้ผู้ชมรับรู้ผ่านการแสดงสวมบทบาท งานเขียนประเภทนี้จะตอกย้ำถึงอัตวิสัยที่เปลี่ยนแปลงได้ของผู้แสดง ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ ไม่มั่นคง (Kurdi 2008: 520) บทพูดเดี่ยวจึงเปิดเผยให้เห็นถึงความขัดแย้งในตัวบุคคลคนเดียวกันที่แสดงออกผ่านทางคำพูดหรือบทเจรจา ในบางครั้งผู้เล่าอาจคุยกับคู่สนทนาที่ไม่ยอมเผยตัวตนหรืออาจเป็นจินตนาการรูปแบบต่างๆ ที่ผู้เล่าสร้างขึ้นมา เช่น คนรัก พระเจ้า หรือการรำพันถึงความยุติธรรมที่ผู้เล่าปรารถนาจะรอคอย (Uberfeld 1996: 56) บทความเรื่อง “Am I Taking to Myself? Men, Masculinities and the Monologue in Contemporary Irish Theater” ซึ่งเกิลตัน (Singleton) อ้างถึงใน Kurdi 2008: 521-522) ศึกษาบทพูดเดี่ยวจากมุมมองเพศสภาพ (Gender) พบว่าบทพูดเดี่ยวเป็นรูปแบบเฉพาะตัวของนักเขียนชาย โดยเฉพาะในกลุ่มนักเขียนไอริช บทพูดเดี่ยวเป็นพื้นที่รองรับการปะทะสังสรรค์ระหว่างความเป็นชายกับความหลากหลายทางเพศ สิ่งที่น่าสนใจก็คือ บทพูดเดี่ยวมีส่วนเสริมสร้าง ทบทวน และปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยอย่างไร เช่นเดียวกับบทความเรื่อง “Framing in the Macho: Gender, Identity, and Sexuality in Three Chicano/a: Solo Performances” อุเออร์ตา และ ลูคาส (Huerta and Lucas) อ้างถึงใน Kurdi 2008: 521-522) เสนอว่าบทพูดเดี่ยวเป็นเทคนิคในการสะท้อนปัญหาความยุติธรรมทางสังคม

(Social Justice) ได้อย่างไร โดยพบว่านักแสดงจะบอกเล่าประสบการณ์ชีวิตของกลุ่มคนชายขอบผ่านมุมมองของกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน คำวิจารณ์เรื่องเพศสภาพและอัตวิสัยที่สะท้อนผ่านบทพูดเดี่ยวของนักแสดง ทำให้พวกเขามีสถานะเป็นตัวแทนของกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน ไม่จำกัดอยู่แค่สังคมชาวอเมริกันเชื้อสายเม็กซิกัน แต่ยังสะท้อนให้ ความพยายามในการใช้องค์ประกอบของบทละครตั้งคำถามปะทะ ต่อรองกับแบบแผนประเพณีที่เคร่งครัดของชุมชนอเมริกันเชื้อสายเม็กซิกันอีกด้วย

จากเนื้อเรื่อง มีองค์ประกอบบางอย่างที่ทำให้ผู้อ่านอนุมานได้ว่า คู่สนทนาที่ไม่ปรากฏตัวตนน่าจะเป็นเพศชาย นอกจากอารมณ์ฉุนเฉียว เกรี้ยวกราดที่ผู้เล่าได้แสดงออกมา “สาร” ที่ผู้เล่าถ่ายทอดผ่านบทพูดเดี่ยวยังมีนัยยะเชิงโต้กลับวาทกรรม “ช่างเท่ห์หน้า” อันเป็นหนึ่งในวาทกรรมความเป็นชายต้นแบบซึ่งเป็นเสมือนตัวตนอีกด้านของผู้เล่า ดังจะเห็นได้จากสถานการณ์ “ซักหน้าไม่ถึงหลัง” ของผู้เล่าในฐานะหัวหน้าครอบครัวที่จำต้องแบกรับค่าผ่อนชำระบ้านแต่เพียงผู้เดียวจนเป็นเหตุให้เงินไม่พอใช้จ่ายและต้องร้องขอความช่วยเหลือจากภรรยา “ตอนหลังพอมีเรื่องระหองระแหงอะไรกันขึ้นมา เธอก็ยกเงินแสนนี้ขึ้นมาข่มผมตลอด คุณดูหน้าผมดีๆ สิครับ แล้วจำไว้เลยว่าไอ้คนหน้าแบบนี้แหละที่ตกเป็นทาสเมีย! เฮอะ... ไม่ใช่แต่เมียหรอก ความจริงเป็นที่น้องเมียทั้ง- โทษนะครับ ทั้งโคตรนั้นแหละครับ” (221) อารมณ์ความรู้สึกที่ผู้เล่าได้ถ่ายทอดออกมานี้ชี้ชวนให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความรู้สึกขมขื่นจากการถูกภรรยาเอาไรด์เอาเปรียบ ทว่าผู้เล่าก็ยอมฝืนทนเรื่อยมาจนนำไปสู่ความรู้สึกเย็นชา ไม่ยินดียินร้ายต่อความตายของภรรยา “ผมนั่งฟังเสียงหมาหอนอยู่นานพร้อมกับคำตัวเองอยู่ในใจว่าทำไมถึงไม่เสีววะ? เมียตายตั้งคนทำไมไม่ร้องไห้ มันแห้งแล้งนะครับ! ผมอยากเสีว แต่มันไม่เสีวจริงๆ นะครับ ตอนนั้นผมเกิดอยากหอนอย่างหมาขึ้นมา ทำไมถึงระย้าบดชบอย่างนี้?!” (250) ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ตอนที่ผู้เล่าพูดถึงอารมณ์ความรู้สึกในช่วงเวลาอำพรางศพภรรยา “จริงๆนะครับ ไม่มีใครรักผมเท่าเธอหรอก เธอบอกผมหมดว่าให้จัดการกับเธอยังไง เธอยกบ้านหลังนี้ให้ผมด้วย ซ้ำยังบอกว่าผมจะไปเริ่มชีวิตใหม่กับยายหน่อยอะไรนั่นก็ไม่เป็นไร เธอเข้าใจแล้วละครับ เธอเข้าใจผม เธอสงสารผม เธอยังบอกเลยว่าที่ผ่านมาก็ถือเป็นผู้เป็นฝืนร้าย ให้ลืมไปเลยว่าเคยมีเธอ ฮะ... ลืมให้หมดเลย ว่าเคยมีปัญหาอะไรบ้าง” (256-257) จากบริบทของบทพูดคนเดียวในเรื่องสั้น “ผีอยู่ในบ้าน” ที่กล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นข้อถกเถียงเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของบทพูดคนเดียวที่ เฮดดอน (Heddon 2008: 160 อ้างถึงใน Kurdi 2008: 520) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “Beyond the Self: Autobiography as Dialogue” ว่าตัวตนของผู้เล่า (Self) ประกอบขึ้นจากร่องรอยและภาษาที่ผู้เล่าได้ถ่ายทอดออกมา บทพูดเดี่ยวมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยผู้หญิงออกจาก “กรงขัง” แห่งกรอบประเพณี จากข้อถกเถียงของเฮดดอนถึงบทบาทของบทพูดคนเดียวที่เชื่อมโยงกับการต่อสู้เพื่ออิสรภาพของผู้หญิงนั้น มีความน่าสนใจที่ผู้ศึกษาอยากนำไปคิดต่อว่า เหตุใดนักเขียนจึงเลือกใช้กลวิธีการนำเสนอรูปแบบดังกล่าวนี้ในเรื่องสั้น “ผีอยู่ในบ้าน” กระนั้นก็ดีกลวิธีที่กล่าวมานี้สามารถช่วยให้ผู้อ่านถุกคิดและขบคิดถึงความอยุติธรรมที่ผู้เล่าถ่ายทอดออกมาได้หรือไม่ มากน้อยเพียงไรนั้นคงต้องหันกลับไปพิจารณาว่า สถานะของวรรณกรรมคือเรื่องสั้นเรื่องนี้ช่วยให้ผู้อ่านตระหนักถึงความอยุติธรรม หรือกล่าวให้ชัดกว่านี้ว่า วรรณกรรมมีสถานะเป็นเครื่องมือใช้เรียกร้องความอยุติธรรมไปจนถึงขับเคลื่อนความเป็นธรรมได้หรือไม่

บทพูดเดี่ยวไม่เพียงวิพากษ์โต้กลับ “ช่องโหว่” ของอุดมการณ์ความเป็นชายต้นแบบ ผู้ศึกษายังพบว่า ในเรื่องสั้น “ผีอยู่ในบ้าน” บทพูดเดี่ยวเป็นเครื่องมือวิพากษ์มหันตภัยของลัทธิบริโภคนิยมในสังคมไทยที่เรทุกคนต่างตกเป็น “เหยื่อ” โดยไม่รู้ตัว ทั้งนี้เพราะผู้เล่าครั้งหนึ่งก็เคยหลงยึดกับมายาภาพดังกล่าวด้วยเช่นกัน ผู้เล่าหยิบยก

ปัญหานี้ขึ้นเป็นประเด็นเสริมผ่านมุมมองของชนชั้นกลาง เนื่องจากผู้เล่าเห็นว่า การบริโภคเป็นปรากฏการณ์ร่วมสมัยที่ทรงอิทธิพลยิ่งต่อการดำเนินชีวิตในสังคมเมือง รูปแบบ ตลอดจนความหมายที่ซับซ้อนของการบริโภคถูกสร้างขึ้นอย่างแยกย่อย โดยมีสื่อเป็นตัวกลางในการกระตุ้น โน้มน้าว ก่อให้เกิดความต้องการสินค้าและบริการต่างๆ อย่างไม่รู้จบ “ได้ทำงานที่คิดนี่อย่าเพิ่งดีใจไปนะคุณ มันไม่เปิดโอกาสให้เราได้ประหยัดกับการกินข้าวแกงข้างถนนหรอก อย่างเลวสุดก็ต้องข้ามถนนไปกินเอสแอนด์พี อะ... คนเรามันถึงคราวลุ่มจมนี่เพราะชวนกันสร้างค่านิยมแบบนี้ขึ้นมาเนี่ยแหละ” (228) เพื่อให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงพิษภัยดังกล่าวนี้ที่ไม่ได้เกิดขึ้นแต่เฉพาะชนชั้นกลางในเมืองอย่างผู้เล่าเท่านั้น แต่จากบทพูดเดี่ยวที่ผู้เขียนกำหนดให้ผู้เล่าแสดงความรู้สึกประหลาดใจต่อคำตอบของกลุ่มสนทนาที่ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกันที่ว่า “อ้อ คุณก็โดนเหมือนกันหรือครับ? ครับ เดี่ยวนี้มันต้องเดินเข้าซีพี เดินเข้าเซ็นทรัล มันต้องกินเอสแอนด์พี เคนตักก็ เซเวนเซน ลองไม่ไปพวกนั้นสิครับ เหมือนกับทำความผิดอะไรสักอย่างแหละครับ” (228) ย่อมทำให้ผู้อ่านตระหนักว่าเราทุกคนต่างหนีไม่พ้นวัฏจักรความล่มสลายนี้ด้วยเช่นกันและโดยเท่าเทียมกัน ทั้งนี้เพราะในสังคมบริโภคลูกค้าคนใดคนหนึ่งไม่มีสถานะพิเศษมากกว่าคนอื่น ลูกค้าทุกคนมีความเท่าเทียมกันหรือมีความเป็นประชาธิปไตยในการเลือกซื้อและการบริโภค (ชเนศ วงศ์ยานนาวา 2550: 6) การหวังพึ่งรัฐก็ไม่อาจกระทำได้อีกเนื่องจากรัฐหาได้ปกป้องคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองแต่อย่างใด ดังที่ผู้เล่าได้กล่าวว่า “อย่างว่าแหละครับ มันวุ่นวายไปหมด ความรู้สึกบอกว่าบ้านเมืองกำลังไร้กฎเกณฑ์ คล้ายกับว่าชีวิตเรากำลังถูกคุกคาม” (240) สิ่งเหล่านี้ไม่มีใครปรารถนาอยากจะได้ยินเพราะในสังคมชนชั้นกลางไม่เปิดพื้นที่ให้กับเรื่องเล่าที่เป็นบ่อนทำลายภาพฝันของของสังคมเมืองที่ผู้เล่าเคยบรรยายไว้ว่า “ผมทำงานมีเงินเดือนเป็นหมื่น มีบ้านมีชีวิตที่สุขสบายอยู่ในกรุงเทพฯ- กรุงเทพฯเมืองสวรรค์นี่แหละครับ เมืองที่ผู้คนแต่งตัวสวยๆ ตึกกรมใหญ่โตโอ้อ่า เหลวไหลนะครับที่ว่าผมต้องเดินเป็นทุกข์ แค่งงคูก็ไม่น่าเชื่อแล้วละครับ...” (257)

วาทกรรมในฐานะความยุติธรรม

บทความชิ้นนี้มองวาทกรรมในฐานะความยุติธรรม โดยผู้ศึกษาจะอ้างอิงความยุติธรรมเข้ากับวาทกรรมความเป็นชายชูดต่างๆ เช่น “ช่างเท้าหน้า” ที่ผู้ชายต้อง “เป็นผู้หน้าที่ประพฤติตนดี ขยันหมั่นเพียร ใจคอหนักแน่น มั่นคง” หรือ “ชายชาติทหาร” ที่เน้นความอดทน เข้มแข็ง เสียสละ และสามัคคี ภายใต้บริบทสังคมไทยที่ยังคงเป็นสังคมปิตาธิปไตย (Patriarchal Society) จะพบผู้ชายทั้งที่ย่อหย่อนและยึดมั่นในอุดมการณ์ดังกล่าวนี้โดยตรงไปตรงมาเช่นเดียวกับผู้เล่า การตัดสินผู้เล่าจากวาทกรรม “ช่างเท้าหน้า” อาจไม่เป็นธรรมกับผู้เล่าเสียทีเดียวหากไม่พิจารณาควบคู่กันไปกับวาทกรรม “ช่างเท้าหลัง” ใดๆก็ตามวาทกรรมช่างเท้าหน้าอาจเป็นวาทกรรมที่กดทับสถานภาพของผู้หญิงได้ เนื่องจาก “เมื่อเท้าหน้าเดินไปทางใด ก็ให้ภรรยาซึ่งเปรียบเป็นช่างเท้าหลังเดินตามไปทางนั้น” ดังนั้นจึงต้องพิจารณาว่าใครเป็นผู้ใช้วาทกรรมและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ใดประกอบด้วย

ในเรื่องสั้น “ผิอยู่ในบ้าน” (2535) จะพบการแสวงหาความยุติธรรมในลักษณะผสมผสานระหว่างโครงสร้างสังคมแบบมีลำดับขั้นกับโครงสร้างสังคมเศรษฐกิจทุนนิยมสมัยใหม่ เหตุการณ์ตามท้องเรื่องเป็นช่วงเวลาที่เศรษฐกิจไทยกำลังเติบโตอย่างต่อเนื่อง สังคมไทยอยู่ในช่วงรอยต่อระหว่างการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมเศรษฐกิจทุนนิยมสมัยใหม่ ตัวละครสามารถเลือกใช้ชุดความยุติธรรมได้อย่างอิสระเพื่อให้การกระทำของตนมีความชอบธรรม ในหนังสือ Social Justice มิลเลอร์ (Miller 1979) เสนอว่า ความคิดเรื่องความยุติธรรมมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติของความสัมพันธ์ทางสังคม สังคมที่มีลำดับขั้นมองความไม่เท่าเทียมทางสังคมเป็น

ธรรมชาติที่ติดตัวของแต่ละคน ทุกคนเกิดมาต่างกันเพื่อทำหน้าที่เฉพาะอย่าง พื้นฐานความสัมพันธ์จึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เหนือกว่าและผู้ที่ต่ำต่อยกว่า เช่น ภรรยาต้อง “รู้จักประหยัดคอดออมและให้เกียรติสามี” ขณะที่สังคมสมัยใหม่ใช้ระบบกลไกตลาดเป็นตัวขับเคลื่อน พื้นฐานความสัมพันธ์ทางสังคมย่อมตั้งอยู่บนฐานของสัญญาาระหว่างบุคคลที่เป็นอิสระและมีสถานะเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย อิทธิพลของลัทธิปัจเจกชนนิยมยังส่งผลให้สังคมสมัยใหม่ไม่มีชุดของสิทธิและข้อผูกมัดทางประเพณี ผู้อ่านจะพบว่าผู้เล่าจำเป็นต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในบ้านแต่เพียงผู้เดียว ซ้ำยังถูกรรยาและครอบครัวฝ่ายภรรยาเรียกร้องให้โอนบ้านเป็นชื่อภรรยาเพื่อแลกกับการไม่ถูกฟ้องหย่า “คุณคิดคุณสิครับคนเรา ผัวเมียร่วมชีวิตเดียวกันแท้ๆ กลับมาทำเหมือนแปลกหน้าต่อกัน เฮอะ... อะไรเล่าครับที่ทำให้เป็นไป?– ผมก็ไม่ว่าอะไร อยากโอนก็โอนไป เธอจะได้สบายใจ” (232-233) “ข้างเท้าหน้า” จึงเป็นวาทกรรมที่ผู้เล่าใช้เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมให้คงอยู่ ในขณะที่เดียวกัน “ข้างเท้าหน้า” ก็เป็นวาทกรรมที่ภรรยาใช้เพื่อให้ได้มาซึ่ง “บ้าน” ในครอบครัวจริงอยู่ที่ลักษณะท่าทีของผู้เล่าชวนให้ภรรยาคลางแคลงใจได้ แต่ก็ไม่ได้ถูกเช่นกันที่ภรรยาจะฉกฉวยผลประโยชน์เช่นนี้

ปัจจุบันผู้หญิงได้รับการศึกษาทัดเทียมกับผู้ชาย ส่งผลให้ผู้หญิงมีบทบาททั้งในและนอกบ้านมากขึ้น ภรรยาของผู้เล่ามีโอกาสเข้ามาศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ ด้วยพื้นฐานครอบครัวที่ “ทำให้เธอไม่โตขึ้นสักที” ในระยะแรกที่มาใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน ผู้เล่าจำเป็นต้องอดทนหาเลี้ยงภรรยาแต่เพียงผู้เดียวเนื่องจากภรรยาไม่พร้อมจะทำงานและตัวผู้เล่าไม่ต้องการให้ทางครอบครัวภรรยาสับสนประมาท “ผมก็บอกให้เธอเรียนไปด้วยแล้วหางานทำไปด้วย พอจะช่วยค่าใช้จ่ายกัน แต่เธอกลับหันหน้าทำเดี่ยว อย่างว่าแหละครับ เธอเป็นลูกคนพอมิฐานะ เลยมีปัญหาไปเสียทุกอย่าง ไอ้ผมก็พยายามแจจแจงเหตุผลให้ฟัง นักเข้าเธอเลยคือเข้าใจว่า ถ้าจะให้ทำงานก็เลิกเรียน ผมจะไปว่าอะไรละครับ เลยต้องกัดฟันทนไปเสียทุกอย่าง” (125) เมื่อภรรยาของผู้เล่าจบการศึกษาและได้งานประจำ ในฐานะ “ข้างเท้าหน้า” ผู้เล่ายังคงต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายภายในบ้านแต่เพียงลำพัง “ตอนที่เธอได้ทำงานผมก็คิดแบบคุณ ก็ว่าเธอพอจะมีเงินเหลือมาช่วยกันส่งธนาคารบ้าง เอาเข้าจริงก็แบบผมนั่นแหละครับ เงินเดือนเธอสี่พันเจ็ด ตอนหลังนี่ขึ้นมาเป็นห้าพันสอง รายจ่ายประจำวันของเธอก็ปาเข้าไปนี่แหละครับ– เดือนหนึ่งเกือบๆ ห้าพัน ไม่เหลือเหมือนกันละครับ ยิ่งตอนที่เธอไปผ่อนเครื่องใช้ข้าวของมาอีกเลยยิ่งแยกกันใหญ่” (230-231) เมื่อถูกบีบบังคับมากๆ เข้า ผู้เล่าเลยบังเกิดโทสะทำร้ายทุบตีภรรยา

“ก็น่าเห็นใจอยู่ละครับ เธอไปเป็นพนักงานขายของในห้อง แบบลูกจ้างชั่วคราวนะครับ อาทิตย์หนึ่งสามวัน เงินเดือนแค่พันห้า จะมาช่วยอะไรได้ละครับ? คิดดูว่าหากผมเกิดซื้อบ้านจริง– ไอ้เงินจอกหมั่นสองหมื่นนั่นน่ะพอจะหยิบยืมมาก่อนได้หรือครับ แต่ที่ต้องผ่อนธนาคารเดือนละหกพันเจ็ดพันนี่สิ ผมจะทำไง? ตกกลางเธอทนอยู่ได้สองเดือนก็ชวนทะเลาะ คราวนี้ผมไม่มีข้อแก้ตัวละครับ มีแต่ข้อเท็จจริง พูดไม่รู้เรื่องมากๆ เข้าผมก็โมโหเป็นเหมือนกันนี่ครับ ลงไม้ลงมือเข้าให้บ้าง เลยกลายเป็นเรื่องเป็นราวว่าผมไม่รักเธอแล้วอะไรไปโน่น” (216-217)

ภายใต้บริบทสังคมไทยที่เป็นสังคมปิตาธิปไตย (Patriarchal Society) จะพบผู้ชายทั้งที่ย่อหย่อนและยึดมั่นในอุดมการณ์ดังกล่าวนี้อย่างตรงไปตรงมาเช่นเดียวกับผู้เล่า การตัดสินใจผู้เล่าจากวาทกรรม “ข้างเท้าหน้า” อาจไม่เป็นธรรมกับเขาเสียทีเดียวหากไม่พิจารณาตรวจสอบควบคู่กันไปกับวาทกรรม “ข้างเท้าหลัง” จริงอยู่ที่การยึดมั่นในอุดมการณ์ความเป็นชายแบบจารีตยอมเปิดโอกาสให้ฝ่ายชายเสียเปรียบ แต่ในขณะเดียวกันวาทกรรมข้างเท้าหน้าอาจเป็นวาทกรรมที่กดสถานะภาพของผู้หญิงได้ เนื่องจากการมองชะตากรรมของตัวละครด้วยกรอบแนวทางใดทาง

หนึ่งยอมหนีไม่พ้นอคติ ถ้าการอ่านและจินตนาการแบบวรรณคดีทำให้เรามองเห็นความเป็นมนุษย์และชะตากรรมของผู้เล่าจากเรื่องสั้นแนวสมจริงเรื่องนี้

ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่า วาทกรรมที่นำมาใช้เสมือนความยุติธรรมเหล่านี้มีลักษณะเช่นเดียวกับ “กฎหมายธรรมชาติ” (Natural Law) กฎหมายธรรมชาติ หมายถึงกฎที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติและมีอำนาจบังคับตามธรรมชาติ สาระสำคัญของกฎหมายธรรมชาติอยู่ที่ข้อพิจารณาว่าสิ่งใดถูกหรือผิดในเชิงจริยธรรม สาระสำคัญของกฎหมายธรรมชาติอยู่ที่ข้อพิจารณาค่าของการกระทำว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิดในเชิงคุณค่าทางจริยธรรม ในบทละครของ โสโพลีตีส (Sophocles) เรื่องแอนติโกนี (Antigone) เป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ตอนกษัตริย์ครีออน (Creon) ประกาศใช้กฎหมายฉบับหนึ่งต่อมาแอนติโกนีได้คัดค้านกฎหมายของกษัตริย์ครีออนเพราะถือว่าขัดกับกฎธรรมชาติและสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ พี่ชายของแอนติโกนีทั้งสองคน ได้แก่ เอทีโอเคลส และโพลินีเคลสตายในสนามรบ เอทีโอเคลสได้รับการฝังร่างตามประเพณี แต่ศพของโพลินีเคลสถูกทิ้งไว้โดยไม่ได้รับการฝัง แอนติโกนีอุทธรณ์ว่าพี่ชายของเธอทั้งสองคน ควรได้รับการปลงศพอย่างสมเกียรติ พระราชาไม่มีสิทธิห้ามญาติมิตรไปร่วมพิธีปลงศพผู้ตาย แอนติโกนีหาญกล้าฝ่าฝืนคำสั่งนั้น ทำให้ได้รับโทษคือ ขังไว้ให้ตายทั้งเป็น เธอยอมรับโทษนั้นอย่างไม่สะทกสะท้านและพยายามเรียกร้องความชอบธรรมให้เกิดขึ้นอีกครั้ง (Douzinas and Warrington 1994: 188)

หากพิจารณาตามหลักนิติศาสตร์ การฆ่าภรรยาจนถึงแก่ความตายโดยไม่เจตนาย่อมมีความผิดตามกฎหมาย ทว่าการพิจารณาคดีตลิ่งจากมุมมองของนักนิติศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียวอาจทำให้ผู้อ่านมองไม่เห็นความซับซ้อนของโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นครั้งนี้ได้ ผู้ศึกษาไม่มีเจตนาเรียกร้องให้ผู้เล่ารอดพ้นเงื้อมมือของกฎหมาย แต่มีปัจจัยแวดล้อมหลายประการที่หล่อหลอมให้ผู้เล่าบันดาลโทสะจนเป็นเหตุให้ฆ่าภรรยาจนถึงแก่ความตาย “คุณครับ แต่- ผมไม่ได้ตั้งใจนะครับ ผมยืนยันได้ว่านี่ผมไม่ได้อยู่ใน โกร่งไก แต่- กระสุนลั่นออกมาได้ไงเล่าครับ?- ปากกระบอกปืนจมอยู่กับหมอน เสียงปืนดังเบาๆ ฟู! แต่เมื่อผมนะสิ้นสะท้าน” (248-249) ด้วยกลวิธีการถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตของผู้เล่าในรูปบทพูดคนเดียวที่สมมติให้ผู้อ่านเป็นเสมือน “คู่สนทนา” ย่อมทำให้ผู้อ่าน “ติดตาม” ไปพร้อมกับผู้เล่า ประโยคได้ตอบจากคู่สนทนาที่ไม่ปรากฏตัวตนอาจเป็นคำถามเดียวกับผู้อ่านที่ต้องการจะถามกลับไปยังผู้เล่าเช่นกัน “ครับ เธอเป็นคนตั้งข้อสงสัยเก่ง อย่างเงินเดือนผมที่เพิ่มขึ้นจากแปดพันเป็นหมื่นหนึ่งนี่ น่าจะทำให้ผมส่งธนาคารได้มากขึ้น แต่ผมก็ส่งเดือนละหกพันเรื่องมาแหละครับ เธอเลยเหมาเอาว่า ผมเอาเงินไปเลี้ยงเด็กๆ” (227) หากผู้อ่านติดตามเนื้อเรื่องมาตั้งแต่ต้นจนกระทั่งถึงตอนที่ผู้ศึกษาตัดตอนมา อาจมีคำถามเกิดขึ้นในใจว่า เหตุใดผู้เล่าจึงยังพอร่ชาระค้ำบ้านในอัตราเท่าเดิมอยู่ ทว่าข้อความ “โอ้คุณ!... ยุคนี้ต้องมีเงินเดือนเป็นแสนนะครับถึงจะมีปัญหาหาเมียน้อยเมียเก็บได้ คุณลองคิดดูแล้วกันว่าแค่เมื่อเที่ยงมือเดียวผมต้องกินข้าวจานละสามสิบสี่สิบ-” (227-228) ย่อมสามารถไขข้อข้องใจให้กับผู้อ่านได้ว่า เหตุใดผู้เล่าจึงมีรายรับไม่พอกับรายจ่าย เพราะเหตุจำเป็นทางเศรษฐกิจหรือเหตุจำเป็นทางกามารมณ์ การที่ผู้เล่าประพุดติดตามแบบข้างเท้าหน้า อดทนอดกลั้นต่อการถูกเหยียดหยาม เอารัดเอาเปรียบจากภรรยาและครอบครัวภรรยาจนก่อตัวเป็นความรู้สึกคับข้องใจที่ว่า “ตอนนั้นผมไม่รู้แล้วว่าเราจะทรมานชีวิตคู่กันไปได้อย่างไร ที่สำคัญ- โทษนะครับ อะไรจะทำให้ชีวิตผมท่าเหวไปถึงเพียงนี้?! ผมเคยเชื่อนะครับว่าเงินไม่ใช่คำตอบสำหรับแก้ปัญหาทุกอย่าง อย่างเรื่องชีวิตคู่ฉันนี่ไง คุณคงอาจเคยคิดเหมือนผมนั่นแหละว่า- เออ ทนกัดก้อนเกลือกินเอาหน้อยก็ไม่มีเป็นไร คนเราหากรักกันก็ไม่มีปัญหา เอาความรัก

เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต เอาความรักเป็นรากฐานให้เราชื่น ความสุขในชีวิตไม่ได้ผูกติดอยู่กับว่าต้องมีเงินเป็นล้าน ... แต่ถึงตอนนี้คุณก็เห็นอยู่แล้วนี่? ผมไม่มีทางแก้ปัญหาใดๆ ได้เลย เว้นแต่มีเงินสักล้าน!” (233) ย่อมแสดงให้เห็นว่า ผู้เล่าขอมงานอยู่ภายใต้ข้อเรียกร้องที่ไม่มีขีดจำกัดของภรรยาเล็กน้อยเพียงใด จนในที่สุดผู้เล่าเกิดความรู้สึกไร้ที่พึ่งพิงก่อตัวขึ้นมาในจิตใจ “คิดดูสิครับว่าชีวิตผมอาจอัปภาคย์ขนาดไหน? เมื่อคนไม่เป็นคน บ้านมันก็ไม่เป็นบ้านแหละครับ ในบ้านลูกเป็นไฟ คนเราจะอยู่ได้ยังไงอีก เลยต้องออกไปข้างนอก แต่เมืองกลับกลายเป็นอะไรไปก็ไม่รู้ มีแต่ความวุ่นวาย ไฟกำลังลุกท่วมถนนทุกสาย ป้อมตำรวจถูกเผา ตู้โทรศัพท์ ไฟจราจรถูกทุบทิ้ง ผมขี้อึดไป น้ำตาไหล มันอึดอั้น สับสน ถึงที่สุดแล้วมันท้อแท้นะครับ นึกน้อยเนื้อต่ำใจว่าเมื่ออะไรๆ มันยุ่งเหยิงวุ่นวายแบบนี้ พงุรณเข้าหาทหารให้เขายิงเสียรู้แล้วรู้รอดดีกว่า” (241)

จินตนาการทางวรรณศิลป์กับทางออกของความยุติธรรม

งานเขียนชื่อ *Poetic Justice* ของมาร์ธา นุสบาวม์ (Martha Nussbaum) สารสำคัญของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่ การตระหนักถึงสิทธิอำนาจของนักประพันธ์ต่อการหยิบยกประเด็นเรื่องความยุติธรรมขึ้นมาถกเถียงกันในที่สาธารณะด้วยเหตุผลโดยอาศัยตัวบทวรรณกรรมเป็นเครื่องมือ แม้ว่านุสบาวม์จะร่วมเผชิญหน้ากับ “ทางตัน” ของปัญหานิยามของความยุติธรรม แต่คุณูปการสำคัญของงานเขียนชิ้นนี้อยู่ที่คำอธิบายว่า เหตุใดจึงเลือกใช้นิยายเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องความยุติธรรมให้กับตัวละคร และเครื่องมือที่เรียกว่านวนิยายนั้นมันทรงพลังมากน้อยเพียงไร

นุสบาวม์ได้หยิบยกถ้อยคำของวอลท์ วิตแมน (Walt Whitman) ที่กล่าวอ้างถึง “ผี” ทหารที่เสียชีวิตในสงครามและ “ผี” ประธานาธิบดีที่ล่วงลับไปก่อนหน้า “ผี” เหล่านี้มองว่ามีแต่นักประพันธ์เท่านั้นที่มีศักยภาพในการเสนอบรรทัดฐาน การตัดสินใจ การแสดงทัศนคติได้อย่างเต็มที่ ศักยภาพเหล่านี้จะช่วยให้สังคมอยู่รอดต่อไปได้ “... only poets are fully equipped to embody norms of judgment that will hold these states together as a nation. ...” (Nussbaum 1995: 80) คำถามมีอยู่ว่าลักษณะความคิดเห็นที่นักประพันธ์แสดงออกมานั้นมันโดดเด่นแตกต่างจากผู้อื่นอย่างไร นักประพันธ์แสดงความคิดเห็นได้อย่างมีลักษณะเฉพาะตัวมาก นักประพันธ์เป็นคนที่สุขุม มีชีวิตชีวา และเที่ยงธรรม ทั้งยังเข้าใจในความเป็นอมตะของมนุษย์ ไม่ได้มองชะตากรรมของมนุษย์ว่าเป็นเรื่องเพื่อฝันหรือเรื่องเล็กน้อยไร้ค่า และสิ่งสำคัญประการสุดท้ายคือ การแสดงความเห็นของนักประพันธ์ไม่ได้ดำเนินไปในรูปแบบเดียวกันกับผู้พิพากษาที่นำเอาหลักกฎหมายมาปรับใช้กับคดี แต่การแสดงความเห็นของนักประพันธ์เป็นเสมือนกับการสาธิตแสงไฟฉายไปยังสิ่งที่ไร้ซึ่งความหวัง เมื่ออาทิตย์ฉายแสงลงมาย่อมเห็นแม้แต่สิ่งที่ถูกปิดบังซ่อนเร้นเอาไว้ โดยเฉพาะบรรดาเหตุการณ์ที่ดูสิ้นหวังอันจบหนทาง แสงอาทิตย์ที่สาธิตส่องเข้าไปย่อมทำให้เหตุการณ์นั้นกลับเรื่องรองออกมาจากความมืดมิด (Nussbaum 1995: 80) ด้วยเหตุนี้นวนิยายจึงเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าในการศึกษาเรื่องราวของผู้คนที่เผชิญหน้ากับความทุกข์ยากที่เกิดจากสังคม (social suffering) และช่วยหล่อหลอมให้ผู้อ่านหันมาใส่ใจต่อปัญหาที่เกิดขึ้นได้

กเยอร์กี ลูคาซ (György Lukács) ได้ใช้นิยายเป็นสื่อกลางสะท้อนให้เห็นปัญหาในยุคสมัยใหม่ได้ซ่อนเร้นเอาไว้ ในบทที่ว่าด้วย “The Inner Form of the Novel” ลูคาซได้ใช้รูปแบบภายในนวนิยายแสดงถึงปัญหาทางปรัชญาที่เกิดขึ้นในยุคสมัยใหม่อย่างน้อย 2 ประการ ประการแรกคือ ความเป็นสมัยใหม่ทำให้มนุษย์หลงลืมโลกที่มีความไม่แน่นอน (Contingent World) ประการที่สองคือ การที่มนุษย์เกิดความแปลกแยกต่อโลกภายนอกหรือเกิด

สภาวะ “ปัจเจกบุคคลที่หาข้อสรุปไม่ได้” (Problematic Individual) อันเกิดจากการที่ปัจเจกบุคคลไม่สามารถทำความเข้าใจโลกภายนอกผ่านความคิดของตนเอง และความคิดกลายเป็นความจริงเฉพาะตัวเขาเองเท่านั้น ปัญหาทั้งสองประการนี้จะนำไปสู่ปัญหาความเป็นคู่ขัดแย้งกันระหว่างโลกภายในจิตใจมนุษย์และโลกภายนอก หรืออาจจะกล่าวได้ว่านำไปสู่ความขัดแย้งระหว่าง “อุดมคติ” กับ “ความเป็นจริง” แม้ว่าลูกาซจะไม่ได้เสนอทางออกในการจัดการกับปัญหาเหล่านี้ แต่คุณูปการของเขาคือการเผยให้เห็นปัญหาที่สภาวะความเป็นสมัยใหม่ได้อำพรางไว้

เมื่อนำประเด็นปัญหาที่ลูกาซได้นำเสนอมาผสมผสานรวมเข้ากับ *Poetic Justice* แล้ว จะพบว่าโครงสร้างของนวนิยายทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเป็นเสมือนผู้พิพากษา (Judicious Spectator) กล่าวคือผู้อ่านจะไม่สอดแทรกอคติและความชอบส่วนตัวลงไปในขณะอ่าน อารมณ์ความรู้สึกของตัวละครจะเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านเข้ากับบทละคร ตรงนี้วิธีแมนกล่าวไว้ถึงคนที่ไม่ได้เป็นก็อาจจะมีความสมบัติหวนไหวต่อความทุกข์ยากของคนอื่น แต่วรรณกรรมเป็น “... a powerful way of learning what the human facts are and of acquiring a motivation to alter them.” (Nussbaum 1995: 91) และสิ่งนี้จะทำให้ผู้อ่านเห็นใจในชะตากรรมทุกข์ยากของตัวละครได้ “... This tragic sensibility leads the reader to investigate with a particularly keen combination of identification and sympathy lives in which circumstance has played an impeding role. ...” (Nussbaum 1995: 90-91) แม้นักประพันธ์จะเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะเยียวยาความยุติธรรมให้กับตัวละครอย่างไร บางทีการเยียวยาความยุติธรรมที่นักประพันธ์มอบให้อาจหวังผลให้เกิดในลักษณะย้อนแย้งกับที่กระทำก็ได้โดยเฉพาะกับตัวผู้อ่าน ดังเช่นภาวะปฏิเสธความจริงของผู้เล่าในเรื่องสั้น “ผีอยู่ในบ้าน”

“ผมจากบ้านมาอยู่ที่นี่ด้วยความไฟฝันถึงชีวิตดีๆ แล้วดูสิ แม่่งเป็นไง? แม่่ง- เลวระยำบัดชบ! ผมทำงานเหน็ดเหนื่อยมาสิบกว่าปี มีอะไรเป็นชิ้นเป็นอันบ้างไหม? แม่่ง- ไม่มี! มันหลอกให้เราเข้ามา แล้วแม่่ง- ก็เพื่อสูบเลือดเรา คุณดู! แม่่ง- ที่สุดผมเหลืออะไร? แม่่ง- บ้านราคาแค่สี่แสนสี่ ผมส่งธนาคารไปแล้วสามแสน ของแม่่งยายอีกแสนหนึ่ง ของแม่่งอีกหมื่น แล้วทำไมมันยังเหลืออีกตั้งสองแสนห้า? แม่่ง- คุณเข้าใจมั๊ย?! แล้วผมได้อะไร? แม่่ง! เมียผมมีปัญหาว่าผมไปมีผู้หญิงอื่น ทะเลาะกันทุกวันจนไม่ได้หลับได้นอน คุณดู! แม่่ง- ผมว่าจะจะหัวโกรธอยู่แล้วใครทำชีวิตผมบัดชบแบบนี้? คุณฟังผม! แม่่ง- คนมันจะไม่เป็นคน บ้านก็ไม่เป็นบ้าน เมืองไม่เป็นเมือง แล้วประเทศเหี้ยๆ นี่เป็นอะไร? อยู่กันยังไง?! แม่่ง- ความจริงเราน่ะตายไปตั้งแต่ตัดสินใจมาอยู่ที่นี่แล้ว ที่นี้มันเป็นสุสาน เป็นป่าช้า ที่นี้ไม่ใช่สวรรค์หรือ? แม่่ง- มันเลยยงกันบนถนน! คุณเข้าใจมั๊ย?! ผมแพ้ทั้งในบ้าน แพ้ทั้งบนถนน แม่่ง- แพ้ไปเสียทุกอย่าง-” (245-6)

บทสรุป

บทพูดเดี่ยวเป็นกลวิธีที่นักประพันธ์กำหนดให้ “ผู้เล่า” ใช้เพื่อนำเสนอปัญหาเชิงโครงสร้าง ได้แก่ เพศสถานะและเพศวิถี ปรากฏการณ์บริโภคนิยม และความรุนแรงที่มีรัฐเป็นผู้กระทำการ บทพูดเดี่ยวจะถ่ายทอดเรื่องราวที่ขัดแย้ง ตรงข้ามกับวาทกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาเชิงโครงสร้าง ในเรื่องสั้น “ผีอยู่ในบ้าน” ผู้เขียนกำหนดให้วาทกรรมข้างเท่าหน้าเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาเชิงโครงสร้าง ผู้อ่านจะพบเห็นปัญหาอีกแง่มุมหนึ่งที่เกิดจากการใช้วาทกรรมข้างเท่าหน้าในฐานะความยุติธรรม ที่กลับเปิดโอกาสให้ภรรยาของผู้เล่าตลอดจนครอบครัวฝ่ายภรรยาหาผลประโยชน์จากผู้เล่าอย่างไม่มีที่สิ้นสุด การพิจารณาวาทกรรมในฐานะความยุติธรรมจำเป็นต้องพิจารณา “ผู้ใช้วาทกรรม” รวมถึงบริบทสถานการณ์ที่ใช้ไปพร้อมกันด้วย นอกจากนี้การที่ผู้เขียนกำหนดให้ “คู่สนทนา” ที่

ไม่เผยตัวตนของผู้เล่ามีอัตลักษณ์ที่คลุมเครือนั้น ย่อมเป็นไปได้เพื่อถ่ายทอดตัวตนและอัตวิสัยของผู้เล่าให้แจ่มชัดมากขึ้น อีกทั้งเพื่อชี้ชวนให้ผู้อ่านตระหนักว่าปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์บริโภคนิยมอาจเกิดขึ้นกับผู้อ่าน ณ วันใดวันหนึ่งก็เป็นได้ บทพูดเดี่ยวจึงเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่สามารถใช้เพื่อแสวงหาความยุติธรรมผ่านตัวบทวรรณกรรมได้

บรรณานุกรม

- กนกพงศ์ สงสมพันธุ์. (2552). *แผ่นดินอื่น*. พิมพ์ครั้งที่ 15. นคร, ปทุมธานี.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2550). *ปฏิบัติบริโภค: จากสิ่งของฟุ่มเฟือยมาสู่สิ่งจำเป็น*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, กรุงเทพฯ.
- ปรีชา คูวินทร์พันธุ์. (2547). *สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา นคร*. พิมพ์ครั้งที่ 2. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Cleaver, Frances. (2003). “Men and Masculinities: New Directions in Gender and Development.” In *Masculinities Matters!: Men, Gender, and Development*, edited by Frances Cleaver, Zed Books, London.
- Douzinas, Costas and Ronnie Warrington. (1996). *Antigone’s Law: A Genealogy of Jurisprudence*. In: Costas Douzinas et al. (ed.) *Politics, Postmodernity and Critical Legal Studies*, Routledge, London.
- Kurdi, Mária. (2008). *Monologues: Theatre, Performance, Subjectivity* (review). *Comparative Drama* No. 42, pp519-523.
- Miller, David. (1979). *Social Justice*. Clarendon Press, Oxford.
- Nussbaum, Martha. (1995). *Poetic Justice: the Literary Imagination and Public Life*. Beacon Press, Boston.
- Uberfeld, Anne. (1996). *Les termes cle de l’analyse du theatre*. SEUIL, Paris.